

## Handi Péter EGY KÖNYV OLVASÓRA TALÁL



Napóleon már öt éve senyved Szent Ilona szigetén a száműzetésben, amikor franciaországi híveinek egy összeesküvő csoportja megszervezi a volt császár visszacsempészését Franciaországba. Napóleon inkognitóban egy fókavadász hajó személyzetének tagjaként száll hajóra, kabinszolgálatot teljesít, afféle szolgál. Az összeesküvők egy dublőrt, egy ál-Napóleont hagynak Szent Ilonán, hogy fel ne tűnjön a császár hiánya, és pontos instrukcióval látják el az utazót, akit *Eugene Lenormand* néven ismernek. Eszerint amint a hajó Bordeaux-ba érkezik, a kikötőben egy hordón ülő, bajuszos, szürke kalapos úr várja, ő majd további eligazítással látja el a volt uralkodót. Csakhogy a hajó nagykereskedő tulajdonosa üzenetet juttat el a kapitányhoz, azzal az utasítással, hogy ne kössenek ki Bordeaux-ban, hanem vitorlázzanak tovább Antwerpenbe, mert ott olcsóbb lett a melasz és az indigó.

### nemigen emlékszik

Lenormand-Napóleon tehát Antwerpenben száll ki, persze nem találja a szürke kalapos urat – magára marad. Célja, hogy Belgiumból valahogy eljusson Franciaországba; eltévedt turistaként bolyong, szállásadónők kuncsaftja, a ritkán közlekedő, Párizs felé tartó lovaskocsira vár. S közben ellátogat Waterlooba, ahol egy féllábú idegenvezető angol turisták csoportjával elkalauzolja a csatatérre is. A császár nemigen emlékszik az ott történetekre, legfőbb gondja, hogy le ne kesse a kocsit. Általában napi gondok foglalkoztatják, apróbb részletek, egy közönséges polgár túlélési problémái – mindig a következő lépés. A kocsi végre megérkezik, Napóleon-utas felszáll, aztán komoran ül – sziklatömb a csevegő, szivarozó, iddogáló utasnépség között. Megindulnak Franciaország felé. A határon azonban váratlan esemény történik. A belga csendőrség iratvizsgálata során kiderül, hogy monsieur Lenormand nem fizette ki a brüsszeli szállodaszámlát. Az utast leszállítják, a kocsi tovább rázódik Párizs felé, őt pedig bekísérik az őrszobára. A parancsnok közli vele, hogy reggel visszatoloncolják Charlerois-ba. Addig elalhat a szerszám-sufniban, Louis szolgálóval. Éjjel a szolgáló felismeri Napóleont, „Tudtam, hogy visszajön, Felség!” – borul térdre, és hajnalban kicsempészi a Császárt, lovával átvezeti a határon, útnak indítja Párizs felé. Még ad egy párizsi címet is, ahol hívei találkozgatnak.

### a dinnyeraktárban

Napóleon inkognitóban megy oda. A ház egy dinnyekereskedő özvegyasszonyé, aki a Provence-ból szállított sárga- és görögdinnye-halmokat szortírozza napestig, közben négy esztendeje elhunyt katonatiszt-férje balsorsáról mesél. Lenormand urat igazi vendégszeretettel fogadja, bemutatja este a társaságnak. Mindannyiukban parázslik a dicsőséges hadjáratok emléke, meg a konspiráció vágya. Az asszony néhányszor megemlíti, hogy vendége mennyire hasonlít a száműzetésben senyvedő Császárra, ezen elmókáznak a füstölő hadfiak. Napóleon megtelepszik a dinnyeraktárban, a szállás és ellátás fejében, s hogy elfoglalja magát, segít az asszonynak az üzletmenetben. Csakhamar szinte nélkülözhetlenné válik, hiszen az asszony vajmi keveset ért ehhez. Stratégiát szerkeszt az áruelosztáshoz, terepszemléket tart az árusítóhelyek környékén, rakodik, szállít, átvesz, szabályozza a felhozatalt. Közben lesújtó hír érkezik Szent Ilonáról: a Császár – a hasonmás – meghalt fogságának ötödik esztendejében. Az özvegy és a hadfiak gyászolnak, Napóleon elhatározza, hogy felfedi kilétét. Apró jeleket, célzásokat ejt el, de hamar rádöbben, hogy fiktívvé vált, hasonmása halálával ő is elvesztette identitását. Környezete egyre növekvő gyanúval szemléli és hallgatja célzásait. Az asszony egy alkalommal orvost hivat, aki rábeszéli Napóleont, hogy együtt látogassanak meg egy érdekes, környékbeli helyet. Kastélyszerű épülethez érkeznek, ahol a doktor arra kéri, várjon, amíg ő az épületben valamit elintéz. Napóleon unottan őgyeleg a kerítéssel körülvett parkban, s ahogy sötétedik, látja, hogy a házból lassan mozgó alakok jönnek ki, mindegyikük különös, keresztbe tett csákót visel a fején. Céltalan bolyonganak, és érthetetlenül motyognak.

Napóleon sietve és sértetten távozik a helyszínről, visszatér szállására, keményen szidja szállásadónő-üzletpartnerét, aki esedezve biztosítja, hogy többé nem hív orvost hozzá. Egészsége azonban megroppan, ágynak dől, a végül mégiscsak elhívott orvos már nem tud segíteni. Utoljára az özvegy kezét fogja, s kérdezgeti: „mi a nevem...?” „Napóleon. Az én Napóleonom” – nyugtatja az asszony a halálba süllyedő Császárt.



Horace Vernet: Napóleon a halottaságon

Közhely, hogy néha a halál emeli fénybe az addig ismeretlen alkotót. Pierre Ryckmans (írói nevén Simon Leys) noha nemrégiben valóban elhunyt, nem annyira ismeretlen, inkább „kevésbé ismert” a kortárs világirodalomban. Talán mert nehéz neki „helyet találni”. Belgiumban született, de negyvennégy évig Ausztráliában élt. Az Ausztrál Nemzeti Egyetem kínai irodalmat oktató tanára és a Sydney University kínai tanszékének professzora volt. A kategorizálást nehezíti, hogy az alkotó az Australian Academy of Humanitiesnek és az Académie Royale de Littérature Française belgiumi tagozatának is tagja volt, és díjai között szerepel a tekintélyesnek mondható Prix Renaudot, valamint a Prix Fémina. A nyolc könyvet tartalmazó életmű fele az ősi és újkori kínai társadalommal foglalkozó tanulmányosorozat – Konfuciusztól Maóig. A belga, a francia, az ausztrál vagy a kínai irodalom skatulyájába kerüljön-e?

### irodalmi csemege

1991-ben jelent meg kisregénye: *The Death of Napoleon* (Napóleon halála). A fenti történet, az író képzeletében továbbélő, az idegenné lett Franciaországban bukácsoló Császárról valóságos irodalmi csemege. S engem is az író halálhíre vezetett a már több mint húsz esztendeje élő könyvhöz. Úgy látszik, egy-egy olvasónak *fel kell nőni* egy-egy műhöz. A könyv negyedik fejezetének címe: *Görögdinnyék és sárgadinnyék Provence-ból*. A Napóleon-sztori itt kereskedelmi szinten ismétlődik. A Császár *közönséges emberré* válik, aki nem is igen tudja, mi a szerepe, mit akarnak kezdeni vele az összeesküvők. Lassanként tehát elfelejti őket, s marad magára kétségtelen stratégiai tehetségével. Más térben vegetál. Az „alternatív történelem” adta, szinte határtalan lehetőségekkel fegyelmezetten bánik az író – humor és tragikum keveredik: fény vetül a hős-imádat mindenkori ostobaságára is. Remek olvasmány.

